

HIPCIO UCZY NAS HISTORII

ROK SZKOLNY 2018/2019 NR III LUTY

100 . ROCZNICA POWSTANIA WIELKOPOLSKIEGO

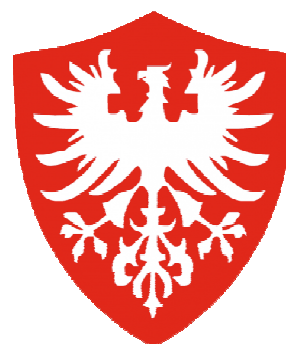
W kolejnym numerze „Hipcia” prezentujemy notę biograficzną por. Stanisława Plewki, ostatniego powstańca wielkopolskiego na ziemi rawickiej.

Współautorką artykułu jest Julita Wybierała, prawnuczka powstańca.

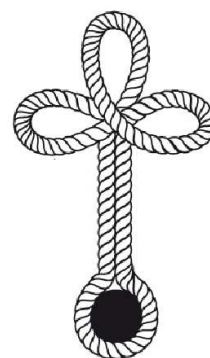

Ponadto prezentujemy nową formę upamiętnienia powstania, czyli mural patriotyczny.

Redakcja Hipcia

Flaga powstańcza

**Rozetka
Wielkopolska**

TREFL POWSTAŃCZY

- oznaka w kształcie trefla wyróżniająca żołnierzy Wojsk Wielkopolskich

por. Stanisław Plewka
- ostatni powstaniec
wielkopolski na ziemi
rawickiej

18-letni Stanisław Plewka
w mundurze niemieckim.

Stanisław Plewka urodził się
2 września 1898 roku,
w Jeziorach koło Jutrosina.

Uczęszczał do szkoły
powszechnej w Stasinie. To tam
w wieku 10 lat uczestniczył
w trzydniowym strajku szkolnym
przeciwko nauczycielowi
narodowości niemieckiej.

W wieku 18 lat wcielono go do
armii pruskiej. Trafił do
elitarnego wówczas 1 Pułku
Grenadierów Gwardii
Królewskiej w Berlinie, w którym
odbył czteromiesięczne szkolenie.

Po szkoleniu trafił na front
zachodni. Brał udział w bitwie
pod Dunkierką, Cambri,
St. Quentin i Verdun. Bitwa pod
Verden (1916 r.) zaliczana jest do
jednych, z większych bitew
w historii I wojny światowej .

Ranny Plewka 24 marca 1918 r.
cudem uniknął śmierci. Trafił do
szpitala w Kassel, z którego został
przeniesiony na dalsze leczenie
do Wrocławia (wówczas Breslau).

Wrócił do rodzinnych Jezior po
ośmiu miesiącach leczenia.

27 grudnia 1918 roku w Poznaniu wybuchło powstanie wielkopolskie.

Początek działalności powstańczej w powiecie rawickim można datować już na 31 grudnia 1918 r. W tym dniu zdezerterowało 300 żołnierzy polskiego pochodzenia z garnizonu niemieckiego w Rawiczu.

5 stycznia 1919 roku w Miejskiej

Górcze, Polacy powołali Straż Ludową, której komendantem został Ignacy Busza. Po sformowaniu „pułku rawickiego”, siły powstańców liczyły około 600 osób. Stanisław Plewka należał do Rady Żołnierskiej w Szkaradowie. W Szkaradowie pod broń zgłosiło się 60 ochotników, wśród nich był Stanisław Plewka.

Por. Plewka w mundurze powstańczym

Przysięgę na wierność ojczyźnie powstańcy złożyli w miejscowym kościele. Po trzech dniach organizowania się liczba powstańców w parafii liczyła około 230 osób. W pierwszych dniach powstania Plewka służył w Jeziorach, a następnie w kompanii szkaradowskiej w Dubinie. Jego dalszy szlak bojowy wiedzie przez Zduny, Krotoszyn, Ostrów.

Powstańcy wielkopolscy kompanii szkaradowskiej.
Ze zbiorów rodzinnych Ireneusza Hassy.

Powstańcy wielkopolscy kompanii szkaradowskiej. Szkaradowo 1919 r.
(Ze zbiorów rodzinnych Seweryny Mądrej)

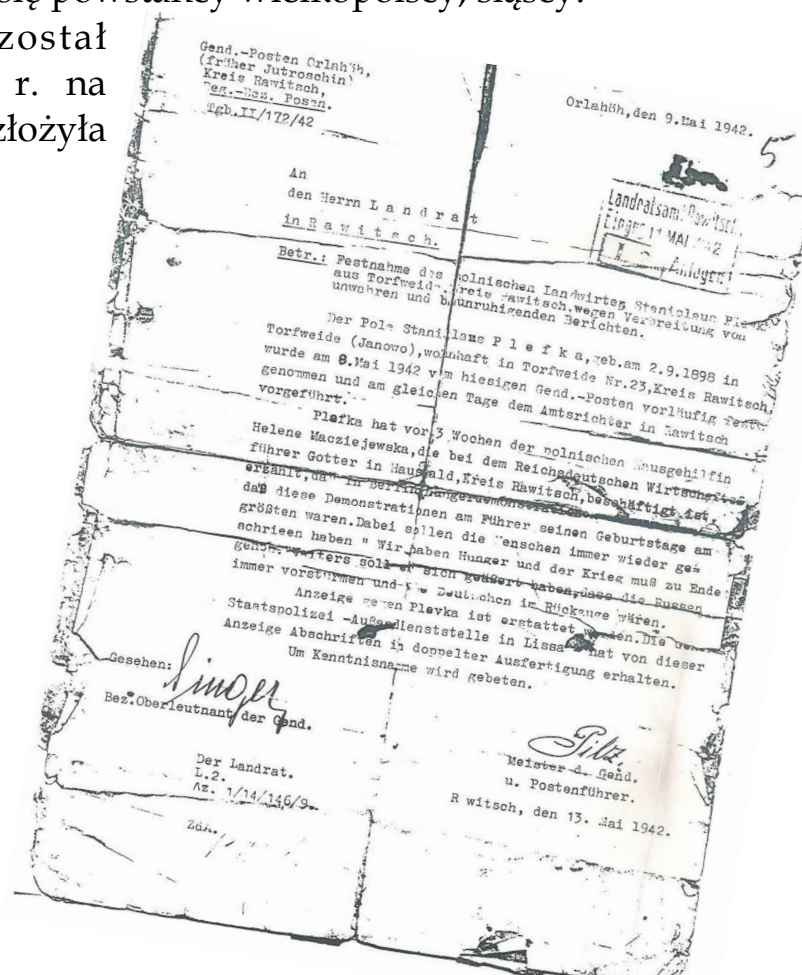
16 lutego 1919 r. w Trewirze zawarto rozejm, którego postanowienia w istotny sposób wpłynęły na losy powstania. 28 czerwca 1919 r. w Wersalu podpisano traktat pokojowy z Niemcami. Polska otrzymała prawie całą Wielkopolskę. 17 stycznia 1920 r. nastąpiło formalne przejście powiatu rawickiego przez władze polskie.

Plewka, jak tysiące innych powstańców, brał udział wojnie z bolszewikami. Walczył w pobliżu Lidy. Szlak bojowy pułk poznański zakończył we Lwowie.

Podczas obrony Warszawy, latem 1920 r. w jednej z potyczek z bolszewikami został ranny w rękę. Trafił do szpitala w Grudziądzu, później do Śremu, gdzie po wyleczeniu pełnił dalszą służbę do lata 1923 r. Po demobilizacji wrócił do Jezior. 18 lutego 1925 r. założył rodzinę, zawierając związek małżeński z Antoniną Siberną ze Szkaradowa. Miał dwie córki: Stanisławę i Mariannę.

W kampanii polskiej 1939 r. Stanisław Plewka nie brał udziału. Wojna obronna zakończyła się klęską. Okupant niemiecki przystąpił do represji wobec Polaków. W ramach eksterminacji ludności polskiej władze niemieckie przygotowały aż 4 listy. Wśród osób uznanych za elementy wrogie Niemcom znajdowali się powstańcy wielkopolscy, śląscy.

Stanisław Plewka został aresztowany w maju 1942 r. na skutek donosu, który złożyła Helena Maciejewska.

Na ziemiach polskich pod okupacją niemiecką w różny sposób donosiło ok. 2 mln. Polaków. Z notatki z 9 maja 1942 żandarmerii w Jutrosinie wynika, że Plewka opowiedział przed trzema tygodniami zatrudnionej w gospodarstwie domowym u obywatela Rzeszy niemieckiej Gottera o demonstracjach w Berlinie, o tym, że demonstracje te były największe w czasie urodzin wodza. A ludzie krzyczeli przeważnie:

Jesteśmy głodni i wojna musi się skończyć. Następnie wypowiadał się, że Ruscy zawsze szturmują, a Niemcy ciągle są w odwrocie. Stanisław Plewka 13 maja 1942 r. został przewieziony do siedziby gestapo w Lesznie. Adam Grzelak w publikacji „Powstańcy Wielkopolski Ziemi Jutrosińskiej 1918-1919” Jutrosin 2012 pisze: *Stanisław Plewka aresztowany w 1939 roku przez władze okupacyjne, osadzony w rawickim więzieniu,*

skąd przeniesiono go 2 marca 1942 r. do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu.

90. Donos na Stanisława Plewkę pochodzi z 9 maja 1942 r. Wówczas przebywał kilka dni w rawickim więzieniu, a następnie 13 maja 1942r. skierowany do gestapo w Lesznie. W zaświadczeniu z MCK z Genewy nie ma wzmianki o wcześniejszym aresztowaniu i pobycie w Oświęcimiu.

W tej części biogramu występują nieścisłości. W wielu artykułach prasowych na temat biogramu Plewki takie stwierdzenia możemy znaleźć. Być może autorzy artykułów nie dotarli do dokumentów istotnych, czyli kopii donosu z 9 maja 1942 roku oraz zaświadczenia z Arolsen z 1972 roku.

Jest faktem, że Niemcy chcieli skazać Plewkę na karę śmierci. Stanisław Plewka miał dużo szczęścia i dzięki temu, że służył w armii niemieckiej, karę śmierci zamieniono na 4 lata pobytu w obozach koncentracyjnych. O tym świadczy zaświadczenie z Genewy z MCK.

SERVICE INTERNATIONAL DE RECHERCHES
INTERNATIONAL TRACING SERVICE
INTERNATIONALER SUCHDIENST

Arolsen, den 21. Oktober 1996
CG

Herrn
Stanislaw Plewka
Jeziora 25
PL-63-932 Szkaradowo

Unser Zeichen
(bitte angeben)
T/D - 1 005 421

Ihr Schreiben, eingegangen
am 28. April 1993

Betrifft: Unser Bericht vom 24. Juli 1972

Sehr geehrter Herr Plewka!

In Beantwortung Ihres vorerwähnten Schreibens erhalten Sie eine Aktenkopie unseres Berichtes vom 24. Juli 1972 mit Unterschriften. In dieser Bescheinigung wurden ausschließlich die seinerzeit vorhandenen Dokumente berücksichtigt.

Sollten wir unter den zwischenzeitlich beim Internationalen Suchdienst neu eingegangenen Unterlagen zusätzliche Informationen feststellen, werden wir Sie im Rahmen unserer Meeting-Bearbeitung unaufgefordert hiervon in Kenntnis setzen.

Wir verbleiben

mit freundlichen Grüßen

Im Auftrag

L. Jäger
für die Archive

Anlage: 1

Zaświadczenie z MCK w Genewie

Plewka z kolegą
z obozu koncentracyjnego

SERVICE INTERNATIONAL DE RECHERCHES
INTERNATIONAL TRACING SERVICE
INTERNATIONALER SUCHDIENST

D-34444 AROLSEN
Tel. (05691) 6037 — Telegr.-Adr. ITS Arolsen

Bie.

Arolsen, den 24. Juli 1972

Herrn
Stanisław Plewka

J E Z I O R A
pow. Rawicz
woj. Poznań
Polen

Unser Zeichen
(bitte angeben)
T/D 1 005 421

Ihr Schreiben vom
23.6.1972

Betrifft: Ihren Antrag

Sehr geehrter Herr Plewka!

Unter Bezugnahme auf Ihr obenangeführtes Schreiben teilen wir Ihnen mit, daß aufgrund Ihrer Angaben eine Überprüfung der uns zur Verfügung stehenden Unterlagen vorgenommen wurde.

Dabei war es uns möglich folgende Informationen zu ermitteln:

PLEWKA, Stanislaw, geboren am 2.9.1898 in Jeziora, Staatsangehörigkeit: polnisch, Beruf: Bauer, Zimmermann, letzter Wohnort: Jeziora, wurde am 12. Dezember 1942 vom RJI (=Reichsjustizministerium) Rawitsch in das Konzentrationslager Mauthausen eingeliefert, Häftlingsnummer 18517; am 15. Dezember 1942 zum Konzentrationslager Mauthausen/Kommando Gusen überstellt und am 3. Oktober 1943 zum Konzentrationslager Mauthausen (Hauptlager) rücküberstellt. Häftlingsnummer 35724; am 5. Oktober 1943 zum Konzentrationslager Sachsenhausen überstellt und durch die Britische Armee im Konzentrationslager Bergen-Belsen befreit.

Geprüfte Unterlagen: Nummernbuch, Zugangsbuch, Zugangsliste und Liste der Überstellungen des Konzentrationslagers Mauthausen, Befreiungsliste des Konzentrationslagers Bergen-Belsen.

PLEWKA, Stanislaus, geboren am 2.9.1898 in Jeziora, Powiat Rawicz, Polen, Staatsangehörigkeit: polnisch, Religion: katholisch, Eltern: Albertus und Margareta geborene PROZIMOL, letzter Wohnort: Jeziora, Beruf: Bauer, war am 23. Juli 1945 im Durchgangslager Lübeck und wurde von dort am 26. Juni 1945 an Bord des Schiffes "K.L. ARONID" nach Schweden evakuiert.

W dokumencie z Arolsen, gdzie mieści się Międzynarodowe Biuro Poszukiwań Czerwonego Krzyża, możemy ustalić takie dane jak: data i miejsce urodzenia, wyznanie religijne, miejsce zamieszkania.

W zaświadczeniu odnotowano m.in. nazwy kilku obozów koncentracyjnych, w których osadzono Stanisława Plewkę. Z analizy dokumentu wynika, że 12 grudnia 1942 r. został przewieziony z państwowego ministerstwa sprawiedliwości do obozu koncentracyjnego Mauthausen, numer więźnia 18517. 15 grudnia 1942 r. został przydzielony w obozie do oddziału wydzielonego Gusen. 3 października 1943 r. powrócił ponownie do głównego obozu koncentracyjnego Mauthausen, nr więźnia 35724.

5 października 1943 roku Stanisław Plewka został przeniesiony do obozu koncentracyjnego Sachsenhausen oraz obozu Bergen-Belsen. Obóz został oswobodzony przez wojska alianckie 15 kwietnia 1945 r.

Stanisław Plewka przebywał w obozie przejściowym w Lubeck, a następnie ewakuowany do Szwecji na pokładzie statku „K.P. INGRID” Skandynawowie przyjmowali go jak bohatera. Oferowali mu stały pobyt. Plewka podziękował i wrócił do rodzinnych Jezior (17 grudnia 1945 r.), gdzie prowadził gospodarstwo rolne. Od 1993 roku mieszkał u córki w Kawczu.

Porucznik Plewka brał udział w różnych uroczystościach patriotycznych. W 80. rocznicę bitwy warszawskiej dokonał w Rawiczu odsłonięcia pomnika bohaterów wojny polsko-bolszewickiej, której był uczestnikiem. To właśnie w grodzie Przyjemskich mieścił się lazaret, czyli szpital polowy. W lazarecie przebywali ranni w wojnie polsko-bolszewickiej żołnierze. W lazarecie rawickim zmarło 115 żołnierzy. Byli to bardzo młodzi chłopcy w wieku 17-20 lat, a nawet młodsi.

Por. Plewka podczas uroczystości odsłonięcia pomnika w Rawiczu w 2000 r.

**Por. Stanisław Plewka chętnie uczestniczył w spotkaniach
z uczniami i młodzieżą.**

Spotkanie z uczniami SP nr 4
w Rawiczu, Kawcze 1999 r.

Por. Plewka na spotkaniu
z uczniami w SP
w Golinie Wielkiej w 1999 r.

Stanisław Plewka był bardzo szanowany wśród lokalnej społeczności. W 100. rocznicę urodzin mieszkańcy Kawcza i Zakrzewa zorganizowali uroczyste spotkanie. Po mszy świętej udali się do domu solenizanta.

Obchody 100-lecia urodzin powstańca,
Zakrzewo – kościół parafialny

Goście z okazji 102. urodzin powstańca,
Kawcze – dom Plewki

11 listopada 1998 roku Minister Obrony Narodowej mianował podporucznika Plewkę na stopień porucznika. Premier Jerzy Buzek przyznał por. Plewce – jako uczestnikowi walk zbrojnych o niepodległość Polski – specjalną emeryturę oraz szablę z dedykacją.

Stanisław Plewka za patriotyczną i bohaterską postawę otrzymał wiele odznaczeń i medali:

- ⇒ Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski,
- ⇒ Krzyż za udział w wojnie 1918-1921,
- ⇒ Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski,
- ⇒ Krzyż Powstańczy 1918-1919,
- ⇒ Order Polonia Restituta.

19 sierpnia 2003 roku zmarł por. Stanisław Plewka. Został pochowany na cmentarzu parafialnym w Zakrzewie. Był ostatnim powstańcem wielkopolskim z ziemi rawickiej.

Grób Stanisława Plewki i Antoniny Plewki

Mundur powstańca wielkopolskiego, medale, odznaczenia oraz szablę rodzina przekazała ZSR w Bojanowie. Szkoła w Bojanowie nosi im. Powstańców Wielkopolskich.

Nowy sposób upamiętnienia powstania

Murale to już nie tylko monumentalne obrazy naścienne, lecz ciekawa forma upowszechniania historii, pamięci i emocji. Murale upamiętniły 100-lecie Powstanie Wielkopolskiego. Oto kilka przykładów.

Mural w Poniecu

Mural przedstawia por. Bernarda Śliwińskiego, dowódcę frontu Grupy Leszno. Powstańcy z kompanii ponieckiej wspierali żołnierzy na odcinku Poniec-Sowiny-Kawcze-Zakrzewo.

Mural na murach Zakładu Karnego w Rawiczu

Mural przedstawia por. Ignacego Buszę – jednego z dowódców powstania wielkopolskiego na ziemi rawickiej.

Harcerki z 8 DH „Granatowe Tropiki” starające się odtworzyć rawicki mural podczas Gry Miejskiej „Spadkobiercy Wolności”

Mural na budynku szkoły w Sowach

Jego usytuowanie nie jest przypadkowe, ponieważ faktem historycznym jest to, iż w sąsiednim, starym budynku szkoły w latach 1918-1919 mieściła się siedziba powstańców, którzy wyruszyli do walk z Niemcami o oswobodzenie Ziemi Rawickiej. Autorami projektu oraz wykonawcami muralu są Tomasz Bzdęga i Barbara Szumna z Rawicza.